

**Ο ΑΠΟ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ο Ζ΄
(1789-1794, 1799-1801)**

- **Ο μοναδικός Μητροπολίτης Μαρωνείας, ο οποίος ανήλθε στον Αποστολικό, Πατριαρχικό και Οικουμενικό Θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως. Μία άγνωστη πτυχή της τοπικής εκκλησιαστικής ιστορίας της Μητροπόλεως Μαρωνείας, η οποία φανερώνει τους ακατάλυτους ιστορικούς, εκκλησιαστικούς και κανονικούς δεσμούς της παλαιότατου Ιεράς Μητροπόλεως Μαρωνείας με το Πρωτόκλητο και Πρωτόθρονο Οικουμενικό Πατριαρχείο.**

Ο από Μαρωνείας (1771-1789) μετέπειτα Οικουμενικός Πατριάρχης Νεόφυτος ο Ζ΄ υπήρξε κατά τον πολύ Γ. Γριτσόπουλο «υπήρξε προσωπικότης ουχί η τυχούσα». Ο κατά κόσμον Νικόλαος εγεννήθη στη μεγαλώνυμο πόλη της Σμύρνης και απέκτησε τη βασική παιδεία στην περίφημη Ευαγγελική Σχολή της γενέτειράς του πλησίον του γνωστού λογίου της περιόδου εκείνης Ιεροθέου Δενδρινού. Εχρημάτισε στη συνέχεια Μέγας Αρχιδιάκονος του Οικουμενικού Πατριαρχείου και κατά τον Μάιο του 1771 χειροτονήθη Μητροπολίτης Μαρωνείας, την οποία διεποίμανε μέχρι την 1η Μαΐου του 1789, οπότε εξελέγη για πρώτη φορά Οικουμενικός Πατριάρχης. Ο Μαρωνείας Νεόφυτος ως φιλόμουσος και λίαν δραστήριος Ιεράρχης στη διάρκεια της αρχιερατείας του στη Μητρόπολη Μαρωνείας κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για την αναβάθμιση της παιδείας, την ανέγερση σχολείων, την οργάνωση του κοινοτικού συστήματος αυτοδιοικήσεως και την ανέγερση νέων ναών, μεταξύ των οποίων και ο παλαιότατος μεταβυζαντινός ιστορικός ιερός ναός της Αγίας Αναστασίας Φαρμακολυτριάς Μάκρης, η οποία επί τουρκοκρατίας και μέχρι το έτος 1922 υπήγετο στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Μητροπόλεως Μαρωνείας.

Τον συγκεκριμένο ναό ο Νεόφυτος δεν ανήγειρε ως Μητροπολίτης Μαρωνείας, αλλά επειδή ουδέποτε ελησμόνησε την αρχιερατική διακονία του στην Ιερά Μητρόπολη Μαρωνείας, την οποία εξ όλης ψυχής και καρδίας ηγάπησε, συνέβαλε στην ανέγερσή του ως Οικουμενικός Πατριάρχης με την δωρητήρια οικονομική συνδρομή, κατά το έτος 1800, όταν Μητροπολίτης Μαρωνείας ήταν ο συνονόματός του Νεόφυτος (1789-1810), και ανεκαινίσθη εν έτει 1833.Τούτο δε μαρτυρείται στην σωζομένη και ευρισκομένη μέχρι και σήμερα, άνω του υπερθύρου του ιερού ναού, εντοιχισμένη κτητορική επιγραφή, στην οποία αναγράφονται τα κάτωθι: « **1800/ 1833/ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΙΜΙΩΤΑΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΩΝ ΤΟΥΤΟΥΝΖΗΔΩΝ ΚΑΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΑΚΗ ΑΝΑΚΑΙΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥΤΟΥΝΤΖΗΔΩΝ**».

Ίσως, καθ' υπόθεσιν γράφοντες, ο Πατριάρχης Νεόφυτος σε συνεννόηση με τον τότε Μαρωνείας Νεόφυτο να συνέβαλε στην ανέγερση και του περιτύστου και παλαιότατου μεταβυζαντινού ιερού Μητροπολιτικού ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κομοτηνής, ο οποίος ανηγέρθη κατά το ίδιο έτος (1800) με τον Ιερό Ναό Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολυτριάς Μάκρης και ανεκαινίσθη εν έτει 1832. Ο Αρχαιολόγος Ευάγγελος Αθ. Παπαθανασίου σε αξιόλογη αρχαιολογική μελέτη του επισημαίνει ότι όλο αυτό το ανοικοδομητικό έργο επετεύχθη στο πλαίσιο της γενικότερης μεταρρυθμιστικής πολιτικής

του Σουλτάνου Σελίμ Γ΄, αφού κατά την διάρκεια της βασιλείας του ανηγέρθη μεγάλος αριθμός εκκλησιών σε πολλές επαρχίες της αυτοκρατορίας. Αξιοσημείωτο μάλιστα είναι το γεγονός ότι στην κτητορική επιγραφή του ιερού ναού της Αγίας Αναστασίας Μάκρης αναγράφεται το όνομα του Οικουμενικού Πατριάρχου Νεοφύτου, ενώ στην αντίστοιχη κτητορική επιγραφή του ιερού Μητροπολιτικού ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κομοτηνής δεν γίνεται μνεία του ονόματος αυτού, αν και η επιγραφή του Μητροπολιτικού ναού Κομοτηνής είναι περισσότερο προσεγμένη εκφραστικά, συντακτικά και ορθογραφικά σε σχέση με εκείνη του ναού της Αγίας Αναστασίας Φαρμακολυτριάς Μάκρης. Υποστηρίζεται μάλιστα και η άκρως υποθετική εκδοχή ότι με πρωτοβουλία του Πατριάρχου Νεοφύτου Ζ΄ και μεταξύ των ετών 1799-1801 ανηγέρθησαν και οι δύο εκκλησίες ή έστω η μία εξ αυτών της παλαιάτου ιστορικής κοινότητας Μαρωνείας (Κοιμήσεως της Θεοτόκου και Τιμίου Προδρόμου), στις οποίες όμως δεν υπάρχουν κτητορικές επιγραφές ώστε να πιστοποιείται η υποθετική αυτή εκδοχή. Η δε απουσία κτητορικών επιγραφών στις δύο εκκλησίες της Μαρωνείας σημαίνει πιθανότατα ότι από της ανεγέρσεως τους ουδεμία μεταγενέστερη σοβαρή ανακαίνιση ή ανακατασκευή υπήρξε, ώστε να καταγραφεί σε κτητορική επιγραφή.

Όταν την 1η Μαΐου του 1789 ο Νεόφυτος εξελέγη Οικουμενικός Πατριάρχης διαδεχθείς τον Πατριάρχη Προκόπιο, απεφάσισε να δώσει άμεσες λύσεις στα χρονίζοντα ζητήματα τα οποία απασχολούσαν το Φανάρι. Κατά την διάρκεια της πρώτης πατριαρχείας του (1789-1794) εκδόθηκαν τρεις «κανονικές διατάξεις» εκ των οποίων η κυριότερη είναι εκείνη με την οποία καταδικάζεται ο Πανθεϊσμός ως αίρεση. Παράλληλα οργάνωσε τα οικονομικά του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των Μοναστηρίων, ενώ συγχρόνως ρύθμισε το διοικητικό εκκλησιαστικό καθεστώς και τα γεωγραφικά κανονικά όρια πολλών Μητροπόλεων, την εκκλησιαστική υπαγωγή πολλών Ιερών Μονών σε διάφορες Μητροπόλεις. Επί των ετών της πατριαρχικής διακονίας αυτού πάμπολλες υπήρξαν οι πατριαρχικές και συνοδικές αποφάσεις για την απονομή της σταυροπηγιακής αξίας και τιμής σε πολλές ιστορικές και παλαιάτερες Ιερές Μονές και συνακολούθως για τον τρόπο της εσωτερικής τους διοικήσεως εν σχέσει προς την Πρωτόθρονη Μητέρα Αγία Μεγάλη του Χριστού Κωνσταντινουπόλιτιδα Εκκλησία..

Ο Πατριάρχης Νεόφυτος αναίρεσε συνοδικά την προτέρα συνοδική αποδοκιμασία του βιβλίου «Περί συνεχούς Μεταλήψεως» το οποίο είχε συγγράψει ο πρώην Μητροπολίτης Κορίνθου Μακάριος «γράφας και λύσας και των προεκδιδόμενων επιτιμίων τους αναγνώστας αυτού». Το 1792 επανεξεδόθη διορθωμένο το «Ευχολόγιο» της Εκκλησίας και ιδρύθη τακτική ελληνική Σχολή στην Καισάρεια. Το δε επόμενο έτος (1793) με προτροπή του εξεδόθησαν τα δώδεκα «Μηνιαία» της Εκκλησίας με την προσθήκη του τυπικού σε όλες τις εορτές του εκκλησιαστικού ενιαυτού.

Επί των ημερών του Νεοφύτου ανηγέρθη ο Ιερός Ναός του Αγίου Αχιλλείου Λαρίσης (1794) καθώς και ο καταστραφείς από πυρκαγιά (1763) Ιερός ναός της Αγίας Φωτεινής στη Σμύρνη (1792) . Ιδιαίτερα μέριμνα επέδειξε για την ανασύσταση της Πατριαρχικής Μουσικής Σχολής στην Κωνσταντινούπολη (1791) και για την αναδιοργάνωση της Πατριαρχικής Μεγάλης του Γένους Σχολής (1793) .

Ο Πατριάρχης Νεόφυτος την 1η Μαρτίου του 1794 εξαναγκάσθηκε σε παραίτηση, αποσύρθηκε στη νήσο Χάλκη και μετά στη Ρόδο, στην Πάτμο (1796) και στο Άγιον Όρος. Υποστηριζόμενος από τον Μέγα Διερμηνέα της Υψηλής Πύλης Κωνσταντίνο Υψηλάντη εκλήθη για δεύτερη φορά στη διοίκηση της Εκκλησίας, κατά την 19η Δεκεμβρίου του 1798, και ανέλαβε τα πατριαρχικά του καθήκοντα τον Ιανουάριο του 1799. Η Έλενα Α. Αθανασιάδου γράφει σχετικώς ότι : « Τη 19 Δεκεμβρίου 1798 συνελθούσα η υπό των

ενδημούντων αρχιερέων σύνοδος, απεφάσισεν την μετάκλησιν, το δεύτερον, εκ του Αγίου Όρους του πρώην Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου του Ζ'. Η επίσημος ενθρόνισις του εγένετο τέλη Ιανουαρίου».

Στη διάρκεια της δευτέρας πατριαρχείας του (1798-1801), ο Πατριάρχης Νεόφυτος μερίμνησε κατά τα έτη 1799/1800 για την επαναλειτουργία της Αθωνιάδος Σχολής στο Άγιο Όρος και την επίλυση των προβλημάτων της ιστορικής Σχολής της Νάξου. Παράλληλα ίδρυσε μετά από 413 έτη την Ιερά Μητρόπολη Κερκύρας και ευλόγησε, ύστερα από την σχετική άδεια της Υψηλής Πύλης, την νέα σημαία του Ιονίου Κράτους εντός του εν Φαναρίω πανσέπτου Πατριαρχικού Ναού του Αγίου Γεωργίου.

Επί του Νεοφύτου ενεκρίθη κατόπιν πολλών συζητήσεων, η μετάφραση και έκδοση στην καθομιλουμένη γλώσσα των Ιερών Κανόνων της Ορθοδόξου κατ' Ανατολάς Εκκλησίας. Τότε εκδόθηκαν *«Το Κανονικόν»* του Χριστοφόρου και το *«Πηδάλιον»* του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, ο οποίος κατά το έτος 1799 εξέδωσε στην Κωνσταντινούπολη και το *«Μ. Ευχολόγιον»*. Με την επίνευση και άδεια του Πατριάρχου Νεοφύτου εξεδόθησαν από το Πατριαρχικό Τυπογραφείο οι Κανόνες του Ιωάννου Νηστευτού, τους οποίους μετέφρασε ο ε Καισαρείας ιερέυς Αβράμιος. Στην προσπάθεια να εμποδίσει την εξάπλωση αιρετικών ή και αντιθέων ιδεών, ο Νεόφυτος αναγκάστηκε να αφορίσει τον Μοναχό Χριστόδουλο τον Ακαρνάνα του οποίου τα δημόσια κηρύγματα και τα γραπτά κείμενα μετέφεραν στο ποίμνιο ιδέες και θεωρίες, οι οποίες ήταν ουσιαστικά αντίθετες προς την Ορθόδοξη Πίστη.

Ο από Μαρωνείας Οικουμενικός Πατριάρχης Νεόφυτος ο Ζ', στις 17 Ιουνίου του 1801, εξαναγκάστηκε και πάλι σε παραίτηση και εξορίστηκε στο Άγιον Όρος. Τα γεγονότα, σύμφωνα με τα γραφόμενα της Έλενας Αθανασιάδου, εξελίχθησαν ως εξής : *«Μετά το Πάσχα του 1801 οι εκ των επαρχιών αρχιερείς ελθόντες εν τη πρωτευούση εκινήθησαν διά την ανατροπήν του Νεοφύτου. Ούτω τη 17 Ιουνίου 1801 επιτυχόντες του σκοπού των εξηνάγκασαν εις παραίτησιν τον Νεοφύτον, ακολουθώντας τον εξώρισαν εις Άγιον Όρος».* Ο Πατριάρχης Νεόφυτος στο κείμενο της από του Οικουμενικού Θρόνου παραιτήσεώς του έγραφε : *«Διά της παρούσης μου οικειοθελούς και αβιάστου παραιτήσεως δηλοποιώ, ότι επειδή από του αγιωνύμου όρους κοινή γνώμη των προκριωτέρων του γένους προσεκλήθην το δεύτερον επί την πατριαρχίαν, ήδη δε χρείαν εγένετο αποστήναι και απομακρυνθήναι του αγιωτάτου πατριαρχικού, αποστολικού και οικουμενικού θρόνου, τούτου χάριν οικειοθελώς και αβιάστως παραιτούμαι αυτού προς αγίαν και ιεράν ομήγυριν των πανιερωτάτων και θεοπροβλήτων συναδέλφων μοι αγίων αρχιερέων και προς τους προύχοντας του γένους επευχόμενος και θερμώς εξαιτούμενος παρά του Υψίστου Θεού, όπως φωτισθώσι τη χάριτι του παναγίου και τελεταρχικού Πνεύματος ελέσθαι και αποκαταστήσαι τον νομίμως και αξίως προστησόμενον του παγκοίνου τούτου σκάφους, και ευδοκημήσαντα παρά πάσιν εις έτη πάμπολλα. Όθεν εις ένδειξιν εγένετο και η παρούσα μου ενυπόγραφος παραιτήσις και εστάλη προς την αγίαν εκκλησίαν».*

Η εγκατάσταση του παραιτηθέντος πρώην Οικουμενικού Πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' στο Άγιον Όρος είναι ιστορικώς μεμαρτυρημένη, αλλά παραμένουν εισέτι άγνωστα τόσο ο χρόνος της κοιμήσεώς του όσο και ο τόπος του ενταφιασμού του.